

במדבר פרק ט (יז) ולפי העלת הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל ובמקום אשר ישכן שם הענן שם יחנו בני ישראל: (יח) על פי יקוק יסעו בני ישראל ועל פי יקוק יחנו כל מי אשר ישכן הענן על המשכן יחנו: (יט) ובהאריך הענן על המשכן ימים רבים ושמרו בני ישראל את משמרת יקוק ולא יסעו: (כ) ויש אשר יהיה הענן ימים מספר על המשכן על פי יקוק יחנו ועל פי יקוק יסעו: (כא) ויש אשר יהיה הענן מערב עד בקר ונעלה הענן בבקר ונסעו או יומם ולילה ונעלה הענן ונסעו: (כב) או ימים או חדש או ימים בהאריך הענן על המשכן לשכן עליו יחנו בני ישראל ולא יסעו ובהעלתו יסעו: (כג) על פי יקוק יחנו ועל פי יקוק יסעו את משמרת יקוק שמרו על פי יקוק ביד משה: פ

ילקוט שמעוני תורה רמז תשכט: לפי שהכתוב ויסעו מהר ה' דרך שלשת ימים לא אמר להם לישראל אלא מהלך יום אחד ונסעו על פי עצמן מהלך שלשה ימים בורחין מהר סיני מפני שעשו שם שנה פחות אחד עשר יום, והיה נותן להם מצות בכל יום, כשאמר משה ליסע משם מסע יום אחד הלכו מהלך שלשה ימים ולילה אחד, **כתינוק שיוצא מבית הספר ורץ, אעפ"כ לא עזבן הקב"ה, אלא וארון ברית ה' נוסע לפניו, והיה קשה לפני הקב"ה שעשו כך, אמר הקב"ה נכתוב צרה אחר צרה לאו, אלא נכתוב פרשה של כבוד ביניהם, לכך נכתב ויהי בנסוע הארון.**

רש"י: והעם לא נסע - זה הכבוד חלק לה המקום בשביל שעה אחת שנתעכבה למשה כשהושלך ליאור, שנאמר (שמות ב, ד) ותצב אחותו מרחוק וגו':

רש"י במדבר פרק ט על פי ה' יסעו - שנינו במלאכת המשכן, כיון שהיו ישראל נוסעים היה עמוד הענן מתקפל ונמשך על גבי בני יהודה כמין קורה, תקעו והריעו ותקעו ולא היה מהלך עד שמושה אומר קומה ה', ונסע דגל מחנה יהודה, זו בספרי: ועל פי ה' יחנו - כיון שהיו ישראל חונים, עמוד הענן מתמר ועולה ונמשך על גבי בני יהודה כמין סוכה, ולא היה נפרש עד שמושה אומר שובה ה' רבבות אלפי ישראל, **הוי אומר על פי ה' וביד משה:**

שפתי-צדיק בהעלותך מח: אולי יען שהיתה תקוותם של העם לכבוד הנביאה להמתין לה, נתמלא רצונם משמים, לכך תולה בהם.

אבות ב, ד: הוא היה אומר עשה רצונו כרצונך כדי שיעשה רצונך כרצונו בטל רצונך מפני רצונו כדי שיבטל רצון אחרים מפני רצונך.

ר' עובדיה מברטנורא ואני שמעתי, שאין זה אלא דרך כבוד כלפי מעלה, והרי הוא כאילו כתוב כדי שיבטל רצונו מפני רצונך. כאותה שאמרו בפרק במה אשה [דף ס"ג ע"א] כל העושה מצוה כתקנה אפילו גזר דין של שבעים שנה מתבטל מעליו:

בעש"ט קדושים: ב. כצדק תשפוט עמיתך, ודרשו רבותינו ז"ל (סנהדרין דל"ב ע"א) הוי דן את חבריך לכף זכות קבלנו ממך אלקי הבעש"ט ז"ע שפירש הפסוק (תהלים ל"ט) מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני, כשרואה אדם דבר נבלה מאיש רשע, שעבר עבירה חזקה, ידין אותו לכף זכות, כי מצד רדיפת היצר הבווער בו, עושה, ומצד פחיתות חומרו העב, שאינו יודע חומר האיסור, וכל זה וכיוצא בזה, ובזה מציל גם עצמו מדין, כי באמת כיון שרואה דברי נבלה בחבירו, ידע שיש בו בעצמו גם כן מעין דבר זה, שיש עליו דינים ומקטריגים, וכשימצא זכות לחבירו יהיה גם עליו זכות, ובזה שאינו מעורר דינים על איש חוטא, שעושה מחמת התגברות היצר הבווער בו, איזה מעשה רשע, מקיים בזה (בפ' משפטים) לא תטה משפט אביונך בריבו, בעת שעוברין עליו נסיונות וריבות ממי מריבה מים הרעים והזדונים, אלא תעורר עליו כל מיני זכות, ובאמת כל זה נסיון גדול, כי קבלנו שאין נגזר על אדם שום גזר דין, אלא אם כן הוא פוסק בעצמו כן, ובוודאי לא יפסוק על עצמו, אלא מראין לו אדם שעשה איזה עבירה מעין מלאכתו, מלאכת עבירה שלו, והוא פוסק עליו את הדין, וחותר זה הדין על עצמו ר"ל:

ג. ירגיל עצמו לדון את כל הרשעים העוברים לתאבון לכף זכות, כטעם מכל פשעי הצילני חרפת נבל אל תשימני (תהלים ל"ט), שגילה לנו מרן אלקי הבעש"ט ז"ע, שבכל דבר עבירה שרואה ברשעים ידין אותם לכף זכות, כי את עצמו הוא דן, ובכל כחו יחזירם בתשובה, וירחץ אותם מצואת עוונותם, **וידע נאמנה שגם אצלו נמצא שמץ דבר מעבירה זאת, אלא שעל עצמו מוצא תמיד זכותים, כך ימצא זכות וחסד על כל ישראל, כי הצד השווה שבהם שכולם צדיקים כולם טהורים כולם ראויים לכל הברכות וכו':**

ד. מהבעל שם טוב זלה"ה, מכל פשעי הצילני חרפת נבל וכו', דנודע דאם אדם מלמד חוב על איזה רשע, ופוסק עליו את הדין ואומר שראוי הוא שיבא עליו פורעניות כזה וכזה, אזי זה הדין בעצמו פוסק הוא על עצמו, שאף על פי שאין בו עבירה זו, מכל מקום אפשר שיש לו כאילו נעשה עבירה, היינו המתגאה כאילו בא על אשת איש (סוטה ד"ד ע"ב), הכועס כאילו עובד עבודה זרה (זוהר בראשית דכ"ז ע"ב), ואפשר שכאילו שלו הוא חמור אצלו יותר מעבירה עצמו של אותו רשע, כי מדקדקין עליו יותר, מה שאין כן אם דן אותו לזכות, ואמר שהוא מגושם הרבה, ויש לו חומר עכור, עד שאי אפשר לו לכבוש את יצרו, וכיוצא מן הזכות שאפשר לדונו, אזי מלמד הזכות הזה על עצמו, וזהו שאמר מכל פשעי הצילני בזה שחרפת נבל אל תשימני, שלא אחרף מימי את הנבל, ואלמד עליהם זכות, ובזה תציל אותי מכל פשעי, שזכות זה יהיה עלי גם כן ודפח"ח:

ה. בשם הבעל שם טוב ז"ל שמעתי פירוש על המשנה (אבות פ"ב) אל תדין את חבריך עד שתגיע למקומו, שהקשה הלא אמרו רבותינו ז"ל (סנהדרין דצ"א ע"ב) שלעתיד ירכיב חיגר על הסומא הנשמה והגוף וידונם ביחד, כי הנשמה בעצמה אין יכולין לדון שהוא חלק אלוהי ממעל, ובלי הגוף וודאי לא היתה חוטאת, והגוף בעצמו אין יכולין לדון שהוא דומם בלי הנשמה ע"ש, ואם כן קשה איך יכולין לדון את האדם בעולם הזה, כשהוא ישן, והנשמה לבדה הולכת למעלה, והגוף מונח על המטה, והנשמה בלי גוף אינם יכולין לדון כנ"ל, ואם כן איך מצינו עונשין בזמן שאדם חי, ותירץ דבאמת אין דנין אותו למעלה בשום עונש, רק כמעשה דנתן הנביא שבא אל דוד המלך ואמר לו בדרך משל (שמואל כ"ב) ולרש אין כל כי אם כבשה אחת וכו', והשיב דוד המלך כי בן מות הוא, ואמר לו הנביא אחר כך אתה הוא זה האיש, כן כשרוצים למעלה לדון את האדם על איזה עבירה, מראין לו מן השמים זו העבירה ומעשה זו בסגנון אחר, אצל אדם אחר, וזה האדם הוא כועס על חבירו, ואמר שהוא ראוי שיעלה לו כך וכך, ומה שאמר ודן את חבירו, בזה הפסק עצמו דנין אותו, כי הוא בעצמו היה דן את עצמו בלא מתכוין, ועל כן הזהירו חכמינו ז"ל (אבות פ"א) והיה דן את כל האדם לכף זכות, כי בהיות כשידין את חבירו לזכות, לא יתן פסק על עצמו, ולא ידונו אותו בשום עונש בחייו, וזה שאמרו ואל תדין את חבריך עד שתגיע למקומו, ר"ל דבר זה תדע שאין מראין לך מן השמים מעשה חבריך שתדין אותו, עד שתגיע למקומו ממש, שעשית גם אתה כמעשה חבריך, ומראין לך מן השמים מעשה חבריך שתדין אותו, וכאשר תדין אותו כן יהיה לך, ונמצא שעל ידי זה תמיד תראה שתדין אותו לכף זכות, ובזה תדין אותו בעצמך גם כן לכף זכות.

כב. בשם הבעש"ט זלה"ה פירוש הפסוק ה' צלך, והיינו כמו צלו של האדם, שכמו שהוא עשיית האדם כן הוא עשיית הצל, כך הקדוש ברוך הוא, באיזה מדה שהאדם מתנהג את עצמו, כך הקדוש ברוך הוא מתנהג את עצמו עם האדם בזו המדה, ואם האדם הולך במדת גדלות, כך השם יתברך מתנהג עם האדם, ואם הליכותיו בעניות אז השם יתברך גם כן מצמצם את עצמו כביכול, על דרך שאמר הכתוב (ישעיה נ"ז) אשכון את דכא, וממלא רצונו:

צדקת הצדיק פז אין גזירה יוצאה מפי הקב"ה אלא בהסכמת צדיקי הדור שהם בית דינו כמו שמובא (איזרא רבא קמ"ב ע"ב) סוד ה' ליראיו ועד דלא אסכימו לא נחתין דינין לעלמא. ואיך יהיה זה והלא הם אדרבה מתפללים בעדם, רק שהוא בענין אחר הדומה לו כענין שהיה בדוד המלך ע"ה בכבשה [וירמיה היה בבני ענתות, וגלות עשרת שבטים היה ישעיה בשבנא, ואברהם אבינו בסדום הוא במה שהפריד לוט מקודם וכן הכל ואין כאן מקום להאריך]. ולכך צריך שמירה בזה שלא יצא לעולם דבר רע מפיו ולכך הצדיק נתפס ובהדי הוצא לקי כרבא, ובדואי הכל במשפט רק שהוא כנזכר לעיל מפני שהסכים והוא גרם לפורענותם ולכך ממנו מתחיל כדאיתא בבבא קמא (צ"ב). כענין מדה טובה שאמרו במתפלל על חבירו וכו' נענה תחילה. ולא היה צדיק שניצול מזה לגמרי רק משיח.

ספר בני יששכר - מאמרי חדש אלול - מאמר ב ותמצא בדברי הגדולים הראשונים, דקדקו בדברי המשנה הסתכל בג' דברים וכו' ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון וכו' [אבות פ"ג מ"א], דקדקו מהו דין וחשבון, הלא האדם אינו נותן את הדין רק חשבון, ופירושו ששואלין להאדם הנידון בעצמו בשעת הדין של מעלה לעוה"ב, אם יעשה האדם כך וכך מה דינו, והוא פוסק הדין וההלכה עפ"י התורה שלמד, ואח"כ נותן חשבון על כל מעשיו, ממילא האדם נותן הדין והחשבון, כי פסק הדין וההלכה תלוי במקבלי התורה, לנו ניתנה התורה במתנה: ועפ"י דברי הגדולים פירשתי בטוב טעם הא דאמרו רז"ל גדול הנהנה מיגיעו יותר מירא שמים דכתיב [תהלים קכח ב] יגיע כפיך כי תאכל אשריך [בעולם הזה] וטוב לך [לעולם הבא] עכ"ד, וקצרתי לשון הגמ' עיי"ש [ברכות ח.], וידוע דהמאמר הזה קשה להלום לפי פשוטו, ופירש בו הרב הקדוש בעל השל"ה [מסכת שבויעות נר מצוה מ"ז], דהכוונה, יש מי שהוא ירא שמים בכל דבר ופורש מכל דבר ספק בחוששו פן יבוא לנגוע בקצה האיסור, והנה יש מי שמייגע את עצמו בתורה וממציא היתרים עפ"י התורה בדבר שנראה כספק איסור הנה יאכלו ענוים וישבעו, הנה הוא אוכל ונהנה מיגיעו, הנה נהנה מיגיעו כזה הוא גדול מירא שמים המחמיר, דנהנה מיגיעו כזה טוב לו בזה ובבא, עכ"ד עיי"ש, אבל קשה לפי"ז וכי ס"ד שהירא שמים לא יהיה לו שכר רק בעוה"ז ולא בעולם הבא, אבל לפי הנ"ל יתכן, דהנה לעוה"ב שואלין לאדם עצמו הדין וההלכה, מי שדרכו היה בעולם הזה לייגע את עצמו בתורה להמציא קולות עפ"י התורה אז טוב לו גם לעוה"ב שיפסוק הדין לקולא עפ"י התורה, משא"כ הירא שמים בלי יגיעה בתורה יחמיר, הן הדבר:

שפ"א זכור ת"נ בפסוק והיה כאשר ירים משה ואמרו חז"ל וכי ידיו של משה עושות מלחמה או שוברות אלא לומר לך בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים היו מתגברין ואם לאו היו נופלין. וקשה מה קושיא וכי ידיו של משה. וכי זה בלבד עשו לנו ידיו של משה. והם עשו כל נפלאות ה' בק"ס ושאר נסים. וכי ידיו של משה מילתא זוטרתא ניהו. ותו מה דמסיים המשנה ואם לאו היו נופלין. ונפילת ישראל מאן דכר שמי'. וגבר עמלק כתיב ולא נפילת ישראל. לכן נראה לפרש כוונתם בדרך זה. דהקושיא וכי ה' תלוי כל זה במשה רע"ה עצמו שידי עושות או שוברות דא"כ פשיטא דלא ה' מניח ידיו ומאי כאשר יניח משה. לכן תירצו כי ידיו של משה היו מתגברין כשבנ"י מסתכלין כלפי מעלה. וא"ל היו נופלין ידיו של משה רע"ה. ולא ה' יכול להרים. כי מרע"ה הגם כי הוא ה' מושיע לבנ"י. אבל הכל ה' תלוי בהכנת בנ"י. כי כל נשיאי ישראל בכחן של בנ"י הם נושאים כמ"ש במקום אחר כמו שכ' ארון נשא את נושאי. כן הוא בבנ"י דומין לבוראן. וכ"כ הרים אתכם על גבי דיניכם. וגם אין רחוק לפרש בפסוק עצמו כן כאשר ירים משה הוא סימן וגבר ישראל. שע"י שגבר ישראל הרים משה את ידיו. ובאמת מלחמה זו היה הכנה לכל הדורות. וכתוב לשון עתיד ירים יניח. כי יש דורות שמתרוממין ידיו של משה וגוברין בנ"י. והגם כי הפשוט אמת שהי' עלי' וירידה במלחמה זו ע"י שהי' הכנה לכל הדורות ובזמן שבנ"י מתגברין בתורה זה נק' ירים משה ידו. ויניח הוא כמ"ש ברפידים שרפו ידיהם מן התורה.

במדבר פרק י (כט) ויאמר משה לח'בב בן רעואל המדיני חתן משה נסיעים אנחנו אל המקום אשר אמר יקוק אתו אנתן לכם לכה אתנו והטבנו לך כי יקוק דבר טוב על ישראל: (ל) ויאמר אליו לא אלך כי אם אל ארצי ואל מולדתי אלך: (לא) ויאמר אל נא תעזב אתנו פי על פן ידעת חנתנו במדבר והיית לנו לעינים: (לב) והיה כי תלך עמנו והיה הטוב ההוא אשר יטיב יקוק עמנו והטבנו לך: (לג) ויסעו מהר יקוק דרך שלשת ימים וארון ברית יקוק נסע לפניהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה: (לד) וענו יקוק עליהם יומם בנסעים מן המנחה: (לה) והיה בנסע הארץ ויאמר משה קומה יקוק ונפצו איבינו וננסו משנאיך מפניך: (לו) ובג'חה יאמר שובה יקוק רבבות אלפי ישראל:

במדבר פרק יא (א) והיה העם כמתאננים רע באזני יקוק וישמע יקוק ויחר אפו ותבער בם אש יקוק ותאכל בקצה המנחה: (ב) ויצעק העם אל משה ויתפלל משה אל יקוק ותשקע האש: (ג) ויקרא שם המקום ההוא תבערה כי בערה בם אש יקוק: (ד) והאספסוף אשר בקרבו התאוה וישבו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכלנו בשר: (ה) זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חנם את הקשאים ואת האבטחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים: (ו) ועתה נפשונו יבשה אין כל בלתי אל המן עינינו... (ז) וישמע משה את העם בכה למשפחתיו איש לפתח אהלו ויחר אף יקוק מאד ובעיני משה רע: (יא) ויאמר משה אל יקוק למה הרעת לעבדך ולמה לא מציתי חן בעיניך לשום את משה כל העם הזה עלי: (יב) האנכי הריתי את כל העם הזה אם אנכי ילדתיהו כי תאמר אלי שאהו בחיקך פאשר ישא האמן את הינק על האדמה אשר נשבעת לאבותי: (יג) מאין לי בשר לתת לכל העם הזה כי יבכו עלי לאמר תנה לנו בשר ונאכלה: (יד) לא אוכל אנכי לבדי לשאת את כל העם הזה כי כבד ממני: (טו) ואם ככה את עשה לי הרגני נא הרג אם מצאתי חן בעיניך ואל אראה

ברעתי: פ (טז) ויאמר יקוק אל משה אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ויטרוי ולקחת אתם אל אהל מועד והתיצבו שם עמך: (יז) וירדתי ודברתי עמך שם ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך: (יח) ואל העם תאמר התקדשו למחר ואכלתם בשר כי בכיתם באזני יקוק לאמר מי יאכלנו בשר פי טוב לנו במצרים ונתן יקוק לכם בשר ואכלתם: (יט) לא יום אחד תאכלו ולא יומים ולא חמשה ימים ולא עשרה ימים ולא עשרים יום: (כ) עד חדש ימים עד אשר יצא מאפכם והיה לכם לזרא וען כי מאסתם את יקוק אשר בקרבכם ותבכו לפניו לאמר למה זה יצאנו ממצרים: (כא) ויאמר משה שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרב ואתה אמת בשר אתן להם ואכלו חדש ימים: (כב) הצאן ובקר ישחט להם ומצא להם אם את כל דגי הים יאסף להם ומצא להם: פ (כג) ויאמר יקוק אל משה היד יקוק תקצר עתה תראה היקרך דברי אם לא: (כד) ויצא משה וידבר אל העם את דברי יקוק ויאסף שבעים איש מזקני העם ויעמד אתם סביבת האהל: (כה) וירד יקוק בענן וידבר אליו ויאצל מן הרוח אשר עליו ויתן על שבעים איש הזקנים והיה כנוח עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו: (כו) וישארו שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בפתבים ולא יצאו האהלה ויתנבאו במחנה: (כז) וירץ הנער ויגד למשה ויאמר אלדד ומידד מתנבאים במחנה: (כח) ויען יהושע בן נון משרת משה מבחרי ויאמר אדוני משה פלאם: (כט) ויאמר לו משה המקנא אתה לי ומי יתן כל עם יקוק נביאים כי יתן יקוק את רוחו עליהם: (ל) ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל: (לא) ורוח נסע מאת יקוק ויגז שלוים מן הים ויטש על המחנה פדך יום כה וכדך יום כה סביבות המחנה וקאמתים על פני הארץ: (לב) ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויאספו את השלו הממעיט אסף עשרה חמרים וישטחו להם שטוח סביבות המחנה: (לג) הבשר עודנו בין שניהם טרם יפדת ואף יקוק חרה בעם ויך יקוק בעם מכה רבה מאד: (לד) ויקרא את שם המקום ההוא קברות התאונה פי שם קברו את העם המתאווים: (לה) מקברות התאונה נסעו העם חצרות ויהיו בחצרות: פ

במדבר פרק יב (יג) ויצעק משה אל יקוק לאמר אל נא רפא נא לה: (יד) ויאמר יקוק אל משה ואביה ירק ירק בפנייה הלא תכלם שבעת ימים תסגר שבעת ימים מחוץ למחנה ואחר תאסף: (טו) ותסגר מרים מחוץ למחנה שבעת ימים והעם לא נסע עד האסף מרים:

רש"י במדבר פרק יא אשר ידעת כי הם וגו' - אותם שאתה מכיר שנתמנו עליהם שוטרים במצרים בעבודת פוך והיו מרחמים עליהם ומוכים על ידם, שנאמר (שמות ה, יד) ויכו שוטרי בני ישראל, עתה יתמנו בגדולתן כדרך שנצטערו בצרתן: